

KASZA PÉTER–MÁTÉ ÁGNES

Egy tragédia margójára – Források Lodovico Gritti magyarországi tevékenységéhez

Az olasz-magyar kapcsolatok egyik legellentmondásosabb időszaka a Lodovico Gritti nevével fémjelzett fél évtized. A később velencei dózsé-vá emelkedő Andrea Gritti törvénytelen fiaként született Lodovico (velencei dialektusban: Alvise) Gritti szülővárosában, Isztambulban nőtt fel és elsősorban ékszerkereskedésből szerzett hatalmas vagyont. Kiváló kapcsolatai voltak a Porta magas köreiből, különösen Szulejmán szultán befolyásos tanácsadójához, Ibrahim nagyvezírhez fűzte szoros barátság. A magyar politikával és a magyarországi ügyekkel 1527–1528 fordulóján Hieronym Łaski követsége idején került kapcsolatba, majd 1529-ben a szultáni sereggel maga is Magyarországra utazott. A ravasz és rátermett, remek oszmán összeköttetésekkel rendelkező velencei kalandor hamar az 1530-as évek első felének egyik legnagyobb befolyású figurája lett az oszmán vazallitást vállalni kénytelen Szapolyai János udvarában. János király előbb kincstartóvá, majd kormányzóvá is kinevezte, így 1532–1533-ra Gritti szinte állam lett az államban. Szerepét és személyét ugyanakkor már a kortársak is nagyon ellentmondásosan ítélték meg. Úgy tűnt, Gritti hatalma 1534-re ért zenitjére, amikor szultáni megbízással indult Magyarországra, hogy a két ellenkirály, Szapolyai János és Habsburg Ferdinánd befolyási övezetét a Porta szándékai szerint határozza meg, megvetve ezzel egy, az ország megosztásán alapuló béke alapjait.

Az Erdélybe érkező Gritti azonban 1534 nyarán végzetes hibát követett el: hű emberei, Batthyány Orbán és Dóczy János (némielg tisztázatlan, hogy Gritti tudtával vagy sem, de) meggyilkolták Szapolyai egyik kedvelt hívét, Czibak Imre váradi püspököt. A merénylet közfelháboro-

dást váltott ki Erdélyben, és a Gritti ellen fegyverre kelő megyék beszo-
rították az olasz kormányzót Medgyes városába. Szapolyai távolról
szemlélte az eseményeket, így Gritti több heti ostromzár után kénytelen
volt tárgyalásokba bocsátkozni. A városlakók azonban kaput nyitottak
az ostromlóknek, magyar katonái elpártoltak tőle, így Grittinek nem
maradt esélye: török kíséretét felkoncolták, a kormányzó rossz
szellemének tekintett Dóczy Jánost agyonverték, fiaival a moldvai vajda
végzett, neki magának pedig 1534. szeptember 29-én fejét vették Med-
gyes mellett az „út porában”. Alakja ötszáz éve kísérti a kora újkorral
foglalkozó történészeket, de megihletett olyan színpadi szerzőt is, mint
Szigligeti Ede, aki romantikus történelmi drámát írt Gritti sorsáról.

Életrajzát magyarul elsőként Kretschmayr Henrik¹ írta meg és adta
közre 1900-ban, majd újabb források bevonásával Szakály Ferenc érté-
kelte tevékenységét a Labirintus-sorozatban kiadott *Vesztőhely az út po-
rában* című kötetben még a múlt század nyolcvanas éveiben.² Olasz
nyelven 2002-ben jelent meg róla összegző életrajz, amely Adriano Papo
és Gizella Németh Papo közös munkája.³

Gritti tevékenységére vonatkozólag több forrásközlés is megjelent a
19–20. század során, főképp Nagy Iván velencei kutatásai⁴ és Kretsch-
mayr Henrik búvárlatai nyomán.⁵ Ezeknek a latin vagy olasz nyelven írt
munkáknak közös jellemzője, hogy íróik általában Gritti környezetéből
kerültek ki, így szerzőik inkább Gritti-párti szemlélettel írnak. Ezek a
szövegek azonban, Tranquillus Andronicusnak Kulcsár Péter által le-
fordított emlékiratát⁶ leszámítva eddig nem jelentek meg magyarul, és
kevésbé épültek be a tudományos közbeszédbe. Az OSZK-SZTE Kulcsár
Péter Historiográfiai Kutatócsoportnak távlati tervei között szerepel egy
jegyzetelt és megfelelő előtanulmányokkal ellátott Gritti-forráskötet ki-
adása, ahol ezeket a fontos narratív szövegeket, leveleket vagy jegyző-
könyveket magyar fordításban teszi majd elérhetővé a szélesebb olvasó-

---

¹ KRETSCHMAYR (1901).

² SZAKÁLY (1986).

³ NÉMETH PAPO–PAPO (2002).

⁴ NAGY (1857).

⁵ KRETSCHMAYR (1903).

⁶ KULCSÁR (2008).

közönség számára is. Ezek egy része már elkészült, más részük folyamatban van.

Most Vigh Évának, a szegedi Antikvitás és Reneszánsz Kutatóközpont vezetőjének közelgő születésnapja kínál lehetőséget arra, hogy a készülő munkából egy rövid ízelítőt adjunk, ezzel tisztelegve az olasz-magyar kulturális kapcsolatok jeles kutatója és tevőleges szervezője előtt.

Agostino Museo, a beszámoló írója, Ágoston-rendi szerzetes volt és 1532-ben szegődött Gritti idősebb fia, az egri püspökké kinevezett Antonio mellé tanítónak. Erdélyben volt, amikor Grittit és családját kivégezték, majd a történekről részletes beszámolót írt Francesco Contarini bécsi velencei követ kérésére. A Museo-jelentés fordítása Csapó Fanni munkájaként jelenik majd meg. De Museo ránk hagyott egy másik szöveget is, amely egy kihallgatás története. Társával, Gian Pietro da Cremával 1535 februárjában igyekeztek Magyarországról Bécsen keresztül hazajutni Velencébe, de a császárvárosban el- és vallatóra fogták őket. A többnapos kihallgatásról készült beszámolót Nagy Iván tette közzé a Velencében őrzött eredeti alapján. A szöveg épp csak érinti Gritti sorsát, de sokkal részletesebben szól Museo életéről, az okokról, amiért és ahogyan Magyarországra jött, és a nehézségekről, amelyeket itt átélt, majd hazatérve igyekezett maga mögött hagyni. A szöveg első fele olaszul íródott, a nagyobb része viszont már latinul. Ez a sajátos kettős nyelvhasználat Museo Gritti-emlékiratára is jellemző. A fordítás Nagy Iván szövegközlése nyomán készült, de a problémásabb helyeken a kiadást egybevetettük az eredeti kézirattal, amelyet digitális másolatban volt módunk tanulmányozni.

Reméljük, hogy egy Tarvisióból származó szerzetes olasz és latin nyelven megörökített magyarországi kalandjairól és hanyattatásairól szóló szöveg, illetve annak fordítása eléri majd célját, és az ünnepelt, akinek ezúton is a legjobbakat kívánjuk, megelégedéssel fogja olvasni.

Források

NAGY 1857

NAGY I., *Gritti Alajost illető eredeti emlékiratok*, Történelmi Tár, 3 (1857/3), 75–81.

Felhasznált irodalom

- ERNST–FOÀ 1993 G. ERNST – S. FOÀ, *Egidio da Viterbo*, Dizionario Biografico degli Italiani 42, Roma, 1993.
[https://www.treccani.it/enciclopedia/egidio-da-viterbo_\(Dizionario-Biografico\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/egidio-da-viterbo_(Dizionario-Biografico)/)
- KASZA 2021 KASZA P. (vál., szerk., jegyz.), *Buda oppugnata – Források Buda és Pest 1540–1542. évi ostromainak történetéhez*, Budapest, 2021.
- KRETSCHMAYR 1901 KRETSCHMAYR H., *Gritti Lajos 1480–1534*, Budapest, 1901.
- KRETSCHMAYR 1903 KRETSCHMAYR H., *Adalékok Szapolyai János király történetéhez*, Történelmi Tár, 4 (1903/1), 34–66.
- KULCSÁR 2008 KULCSÁR P., *Krónikáink magyarul II.*, Budapest, 2008, 53–77.
- NAGY 1857 NAGY I., *Gritti Alajost illető eredeti emlékiratok*, Történelmi Tár, 3 (1857/3), 3–116.
- NÉMETH PAPO–PAPO 2002 G. NÉMETH PAPO – A. PAPO, *Ludovico Gritti: un principe-mercante del Rinascimento tra Venezia, i turchi e la corona d’Ungheria*, Mariano del Friuli, 2002.
- SANFILIPPO 1990 M. SANFILIPPO, *Gabriele della Volta*, Dizionario Biografico degli Italiani 38, Roma, 1990.
[https://www.treccani.it/enciclopedia/gabriele-della-volta_\(Dizionario-Biografico\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/gabriele-della-volta_(Dizionario-Biografico)/)
- SZAKÁLY 1986 SZAKÁLY F., *Vesztőhely az út porában*, Budapest, 1986.
- VENTURA 1971 A. VENTURA, *Francesco Bragadin*, Dizionario Biografico degli Italiani 13, Roma, 1971.
[https://www.treccani.it/enciclopedia/francesco-bragadin_\(Dizionario-Biografico\)](https://www.treccani.it/enciclopedia/francesco-bragadin_(Dizionario-Biografico))

Agostino Museo beszámolója saját és Gian Pietro da Crema kihallgatásáról¹

Bécs, 1535. február 14.

Bécs városába február 4-én este érkeztünk meg Gian Piero da Crema és én, azért, hogy megbízható kereskedőket találjunk, akiknek a társaságában visszatérhetünk hazánkba, Itáliába, azzal a szívbéli szándékkal azonban, hogy rögtön a következő reggel elmenjünk, és illő tiszteletünket tegyük Nagyságtoknál, hogy rajta [Nagyságtokon] keresztül folyamodhassunk a Király Őfelsége kezeit megcsókolni, nála pedig folyamodhassunk egy pátens levélért [utazási engedélyért], amelynek értelmében utazásunk során se minket, se lovainkat ne akadályozzák stb. Valójában nem volt bátorságunk rögtön felkeresni Nagyságtokat a házában, hanem egyenesen a fogadóba mentünk, ahol most is vagyunk, azzal a szívbéli szándékkal, hogy a következő reggel felkeressük Nagyságtokat, ahogyan ezt már fentebb elmondtuk. De megakadályoztak minket ebben, ugyanis reggel, még napfelkelte előtt felkeresett minket a marsall úr, és magához rendelt.

Ahová [a fogadóba] jókor reggel megjővén, először Giovan Pierót kérdezték: honnan jön? Azt válaszolta: Budáról.

Megkérdezték, kinek a társaságához tartozik. Azt válaszolta: signor Antonio Gritti társaságához stb.

Megkérdezték, milyen szolgálatot teljesít neki. Azt válaszolta: ő a házának étkefogója.

Megkérdezték, mióta állt szolgálatában. Azt válaszolta, hogy Budán három év óta [szolgált].

Aztán megkérdezték engem, hogy honnan jöttem. Azt válaszoltam, hogy Budáról.

Megkérdezték, hogy milyen szolgálatot teljesítettem. Azt válaszoltam, hogy Antonio Gritti és fivére házi tanítójaként szolgáltam.

Megkérdezték, mennyi ideig voltam ott. Azt válaszoltam, hogy két és fél évig.

---

¹ A fordítás alapjául szolgáló kiadás: NAGY (1857: 75–81).

Azután mindkettőnket megkérdeztek, hová megyünk. Azt válaszoltuk: Itáliába.

Megkérdezték, milyen célból. Azt válaszoltuk, hogy hazatérünk, mivel elveszítettük az urunkat, akit szolgáltunk, és Magyarországon minden olaszra ferde szemmel néznek, és minden javunktól megfosztottak stb.

Azt mondta, jól gondoljátok meg, hogy nem jöttetek-e ide más okból is, mondtuk, hogy Uram, más okunk nem volt.

Azt kérdezte, hogyhogy éppen ezen az úton jöttetek ide. Azt válaszoltuk neki, Uram, hisz éppen ez a jó és közvetlen út Itáliába.

Azt kérdezte, hány naszád van Budán. Egy sincs, Uram, de van legalább tizennyolc fusta.²

Azt kérdezte, hány török. Válaszoltunk, hogy a szokásos.

Azt mondta, ígéritek meg nekem hitetekre, hogy nem hagyjátok el a fogadót, és nem beszéltek senkivel, és senkinek nem engeditek, hogy felkeressen benneteket stb. Ezt megígértük neki, és ehhez tartottuk magunkat.

[Innentől latinul] Azután a folyó hó hatodik napján, amely szombat volt, amikor sötét este lett, hívtak a marsall úrhoz. Ő pedig mindenféle kitérők után arra buzdított, hogy őszintén tárjam fel az igazságot neki Őfelségét³ illetően, annál is inkább, mert nemrégiben a prépost úr által üzentem a marsall úrnak és kértem, hogy legyen gondja ügyünkre, és derítse ki az igazságot, mivel én mindent az igazságnak megfelelően mondtam el, és Őfelségét illetően semmi olyat nem fog találni velünk kapcsolatosan, ami miatt rászolgáltunk volna a fogságra.

Akkor először is megkérdezte, hogy ki vagyok és mi a foglalkozásom. Válaszoltam és szép sorjában kifejtettem, hogy származásomra nézve olasz vagyok, hazám Tarvisio, Augustinónak hívnak, családnévem Museo. Ágostonos szerzetes vagyok, foglalkozásom szerint teológus és prédikátor. Az Úr igéjét szoktam hirdetni és prédikálni, egyedül

---

² A *fusta* kisebb, 18 vagy 20 pár evezős egyvitorlás hajó. Elképzelhető, hogy Budán inkább naszádok voltak, ezeket azonosítja a hozzájuk hasonló *fustákkal* Museo. A *fusta* és naszád hasonlóságáról ld. bővebben a szintén velencei Antonio Mazza beszámolóját Buda 1540–1541. évi ostromairól. KASZA (2021: 84–85).

³ Ti. Szapolyai János.

ebből a célból szólított elő az Isten anyám méhéből. Itália számos városában szolgáltam ebben a minőségben, de legfőképpen Genovában és Velencében, ahol az Úr 1529. évében a Nagyböjt alatt végig a Szent Jeromos plébánián hirdetem az ígét, de Krisztus szenvedésének szent napján⁴ a Szent Márk sekrestyése elhívott a fenséges dózse nevében, és az egész szenátus jelenlétében prédikáltam. Az ezt követő 1530. évben azután, miután az előjárók meghívtak és Gábiel generális atya is (aki Egidio⁵ után a legnagyobb támogatóm volt) beleegyezett, a Szent István templomban prédikáltam végig a Nagyböjt során. A Feltámadás napján⁶ azután ismét hívatott a dózse úr, mint korábban, és én tartottam a szentbeszédet és az egész prédikációt a Szent Márk templomban az egész szenátus jelenlétében. Ez vagyok tehát én – mondtam. Ha pedig további bizonyítékokat kerestek, Tarvisióban, a szülővárosomban három évig, 1524-ben, 1525-ben és 1526-ban voltam a rendem, azaz Szent Ágoston remetéi Szent Margit rendházának priorja. Ekkor, vagyis az 1525. esztendőben, amikor Tarvisio városának podestàja és kapitánya a nemes és nagyságos Francesco Bragadin⁷ volt (ha jól emlékszem a nevére), elvállaltam, hogy nagykáptalant tartok, ezt méltó módon megszerveztem és lebonyolítottam. Ezen megerősítették a rend generálisának posztján a velencei származású főtisztelendő Gábiel atyát,⁸ a szent teológia professzorát, akinek van egy testvére, akit Velencében csak Armando della Volta del Figerként emlegetnek. Engem megerősítettek a

---

⁴ Nagypénteken. 1529-ben március 26-ra esett.

⁵ Valószínűleg Egidio da Viterbo (1469–1532) szintén Ágoston-rendi szerzetesről van szó, aki 1507-től a rend generálisa, 1517-től bíboros, 1523-tól konstantinápolyi pátriárka és Viterbo püspöke volt.

[https://www.treccani.it/enciclopedia/egidio-da-viterbo_\(Dizionario-Biografico\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/egidio-da-viterbo_(Dizionario-Biografico)/).

A hivatkozások utolsó megtekintése: 2023. 12. 20.

⁶ Húsvét vasárnapja. 1530-ban április 17-re esett.

⁷ Valószínűleg az egyik legjelentősebb velencei patríciuscsalád tagjáról, Francesco Bragadinról (1458–1530) van szó.

[https://www.treccani.it/enciclopedia/francesco-bragadin_\(Dizionario-Biografico\)](https://www.treccani.it/enciclopedia/francesco-bragadin_(Dizionario-Biografico))

⁸ Gabriele della Volta (1468–1537), ragadványnevén, a Velencei. Ágostonos szerzetes, 1517-től a rend helyettes generálisa, 1518-tól generálisa. Már 1523-ban igyekezett a rend problémáira reagáló nagykáptalant tartani, de a háborús helyzet miatt erre csak 1526-ban Tarvisióban kerülhetett sor, ahol megerősítették pozíciójában.

[https://www.treccani.it/enciclopedia/gabriele-della-volta_\(Dizionario-Biografico\)](https://www.treccani.it/enciclopedia/gabriele-della-volta_(Dizionario-Biografico))

mondott rendház priorjaként. Ez vagyok én, mondtam, és ez az én foglalkozásom.

Megkérdezték, mi módon és miért jöttem el Itáliából.

Azt válaszoltam, hogy elszólított bennünket, engem mint teológust és József testvért, a szent kánonjog professzorát Alvise Gritti kormányzó úr fiának, Antoniónak a levele, hogy tanítsuk a nevezett Antoniót nem csupán az elemi dolgokra, hanem (mivel egri püspökké nevezték ki) mindarra, amit egy püspöknek illik tudnia, vagyis a Szentírásra és szent kánonokra. Így aztán Velence felséges fejedelmének és a nagyságos Lorenzo Grittinek⁹ tudtával és beleegyezésével Magyarországra jöttünk. Igaz ugyan, hogy Ófelsége¹⁰ lebeszélte minket arról, hogy akkor utazunk, amikor az a hír járta, hogy a szultán seregei Bécs alatt gyülekeznek, és úgy vélte, tanácsosabb kivárni, hogy alakulnak a dolgok, mielőtt útra kelünk. Amikor azonban testvérem (aki akkor is, mint mindig, egyedül beszélt Óméltóságával, mivel én eközben Tarvisióban tartózkodtam) hírül adta, hogy Johannes Hermanus úr, akinek kereskedő lévén lakása volt a németek épületében, a Fondaco dei Tedeschiben, javasolt nekünk egy, bár hosszú, de teljességgel biztonságos utat, jelesül hogy Trident városán át Innsbruckba, innen Augsburgba, onnan tovább Nürnbergbe, innen Lipcsébe, Boroszlóba, végül Krakkóba, és innen már teljes biztonsággal el tudunk jutni Budára, Ófelsége is beleegyezett. Ezután pedig bizonyos pénzösszeg ellenében felfogadtunk magunk mellé egy Hans nevű fiatal, Augsburgba való legényt, hogy Nürnbergig hűségűs útikalauzunk legyen. Így tehát mindketten ezen az úton érkeztünk.

Megkérdezték, milyen megbízást adott nekünk akkor Ófelsége. Azt feleltem, hogy egyáltalán semmit, csupán buzdító szavait kellett a nagyságos kormányzó úrnak átadnunk, amelyek azt célozták, hogy a jövőben legalább fiaira legyen gondja, és küldött is egy bizonyos összeget, hogy biztos jószágokat vásárolhasson azon a fiúknak. Hogyha már a kormányzó úr inkább a saját terveit szövögeti, amelyek Ófelsége számára nehezen kivitelezhetőnek tűntek, legalább gondoljon a fiaira. Ezt hozta

---

⁹ Lorenzo Gritti a velencei dózse másik törvénytelen gyermeke és így Lodovico Gritti testvére volt.

¹⁰ Ti. Andrea Gritti velencei dózse.

nekem hírül és adta át József testvér, és így adtuk hírül a kormányzó úrnak is.

Megkérdeztek a medgyesi tragédiáról, amelyben Gritti úr halálát lelte. Elmeséltem a gyászos esetet töviről-hegyire, az igazság pedig úgy van, ahogyan mondtam.¹¹

Megkérdezték, milyen megbízatást kaptam Gritti úrtól. Azt válaszoltam, hogy csak annyit, hogy ha Isten megadja, és megszabadulok az ő legyilkolását eredményező veszedelemből, mielőtt eljutok Ófelségéhez, mondjam el a nevében Óméltóságának, Gritti úr tisztában van vele, hogy mindaz a balszerencse, ami érte, csak azért esett meg vele, mert soha nem hajlott drága atyjának és fivérének, a nagyságos Lorenzo úrnak intéseire. Ezért alázatosan kérjétek a nevemben drága atyám bocsánatát, még akkor is, ha már halott vagyok. Amikor ezeket mondta, annyira meghatódott, hogy alig tudta visszafojtani a könnyeit. Mindezeket pedig közvetlenül a gyalázatos felkoncoltatását megelőző napon bízta ránk.¹² Ha eszembe jut, még most is megkönnyezem.

Megkérdezték, hogy mit mondott, vagy mit gondolt János vajda¹³ Gritti úr haláláról.

Azt feleltem, hogy a szíveket csak Isten ismeri, én nem. Nekem mindenesetre, amikor találkoztunk, csak annyit mondott: Hol van most az a béke, amit mindannyian vártunk?¹⁴ Íme hát, nem kellett volna ezt az országot sem török zsarnokság, sem a velencei kevélység szerint kormányozni. Aztán elkezdte magát bőbeszédűen mentetni Gritti halálát illetően, hogy tudniillik ő nem járult hozzá, nem tudott olyan gyor-

---

¹¹ Erről szól Agostino Museo Francesco Contarini velencei követnek írt, részben olasz, de javarészt latin nyelvű emlékirata, amelyet ugyancsak NAGY Iván adott ki, de magyarul eddig nem jelent meg. NAGY (1857: 61–74).

¹² Grittit 1534. szeptember 29-én végezték ki Medgyesen. Ezek szerint utolsó üzenetét szeptember 28-án bízta olasz híveire.

¹³ Szapolyai János magyar királyról van szó, de mivel a Habsburgok nem ismerték el őt törvényes királynak a váradi békéig (1538), csakis egykori erdélyi vajdai címén emlegetik a hivatalos iratokban.

¹⁴ Gritti elvileg azzal a megbízással érkezett vissza Magyarországra 1534 nyarán, hogy a szultán nevében közvetítsen a két ellenkirály, Habsburg Ferdinánd és Szapolyai János között.

san segítséget hozni, ahogyan szeretett volna, és a többi, és a többi. Bár-hogy is van, a szíveket csak Isten ismeri.

Megkérdezték, mit csinál majd most a vajda, ha már mind a török szultánt, mind a római királyt az ellenségévé tette. Hozzátettem, hogy talán még a velenceieket is, de erre azt mondta: a velenceiekről mit sem tudok, de a török és a mi királyunk az ellenségei.

Azt feleltem: Bizony, a szóbeszéd szerint két Lajost is elveszejtett, egy királyt¹⁵ és egy kormányzót. Isten majd megfizet neki érdemei szerint, ő tudja, hogy mit tesz. Én viszont, ha igaz mindaz, amit az emberek beszélnek, igencsak féltém őt az Istentől.

Megkérdezték, milyen megbízatást kaptam a vajdától. Mert – mondták – királyunk nem győz csodálkozni azon, hogy Gritti halála után ilyen sokáig ott maradtatok. Csak most jöttök, ezért talán a vajda megbízásából jöttök. Milyen megbízásokat van tehát?

Erre azt feleltem: Uram, én jöttem volna előbb is, de maga János király akadályozott, akadályozott azután a rablóktól való félelem, akikkel tele van minden, akadályozott, hogy nem volt semmi pénzem, de akadályoztak János király hamis ígéretei is, hogy visszaadja elvett javaimat, végül akadályozott a rendkívül kemény tél, amely Erdélyben már októberben beköszöntött és oly keményen tombolt ebben az évben, hogy nem kevés ember és állat pusztult el a fagyban. Jól ismert dolgok ezek. Most jöttem tehát, amikor felengedett a fagy.

Ismét a megbízatásomról kérdeztek, mert meggyőződésük volt, hogy rendelkezem ilyennel. Azt feleltem, hogy semmilyen megbízatásom nincs, Isten a tanúm és maga az igazság.

Faggattak egy bizonyos, nemrégiben érkezett török követről, hogy ő mi végre? Megmondtam, hogy nem tudok semmiről, nem is láttam.

Kifaggattak, hogy miről tanácskoztak mostanában a vajdánál. Nem ismerem szándékaikat, feleltem, nem voltam jelen.

Kérdeztek Łaski úr felől is.¹⁶ Elmondtam, hogy a lengyel követeknél van, ugyanabban a váradi házban, de hogy mi lesz vele, nem tudom. De

---

¹⁵ Szapolyai elleni hagyományos vád volt, hogy valamiképpen felelőssé tehető II. Lajos haláláért.

¹⁶ A lengyel diplomata, Hieronym Łaski 1527-től állt Szapolyai János szolgálatában, és Gritti körének egyik prominens figurája lett. 1534-ben, Gritti bukásával párhuzamosan

azt beszéljük, hamarosan ítéletet hoznak felőle, mivel ezt akarják a lengyel urak.

Ezután elbocsátott szállásomra, de hogy ne tudjak beszélni Gian Pietróval, aki a prevostnak nevezett prépost házában éjszakázott, tüstént magához hívatta, és húshagyó kedden¹⁷ (reggeli után) magához rendelte Gian Pietrót.

Először is arról faggatta, hogy hány évig szolgálta Antonio Gritti urat. Mire ő azt felelte, hogy hat évig, mivel padovai tanulmányai idején kezdte szolgálni.

Megkérdezték, hogy én, Agostino, hány évig voltam Magyarországon Antonio Gritti mellett. Azt felelte, hogy két és fél évet, onnantól kezdve, hogy megérkeztem József testvérrel, aki később meghalt. És bár az ő halála után engedélyt kértem Gritti úrtól, ő hízeltő ígéretekkel rávett, hogy maradjak és így maradtam mindvégig.

Megkérdezték, hogy honnan jöttem. Azt válaszolta, hogy a Kúriáról.

Megkérdezték, hogy hány napig időztem Budán. Azt mondta, hogy négy vagy öt napig, ha nem tévedek.

Megkérdezték, hogy kinek a házában szállásoltak el. Azt felelte, hogy egy itáliai aranyművesnél, Marco mesternél.

Megkérdezték, hogy milyen megbízatást kaptam János vajdától. Azt felelte: semmi ilyenről nem tudok és nem is fog semmi ilyen találni uraságod.

Megkérdezték, hogy miért velem jött és nem korábban. Azt felelte: eddig nem volt módom elutazni. Ugyanis ő az első olasz, aki elhagyta Magyarországot. Mivel pedig régóta ismertem ezt a derék embert, szívesen vállalkoztam vele az útra hazafelé, különösen mivel hosszabb ideig laktunk együtt.

Szapolyai bebörtönözte, és csak lengyel közbenjárásra engedte szabadon. A sértett Łaski átállt Ferdinánd oldalára, és 1541 decemberében bekövetkezett haláláig őt szolgálta.

¹⁷ Tüstént aligha: húshagyó kedd 1535-ben február 9-re esett. Ha a marsall csak február 9-én fogott Gian Pietro da Crema kihallgatásához, akkor Museo kikérdezése és e között két nap szünetet tartott.

Megkérdezték, hogy vissza akar-e még térni Magyarországra. Azt mondta: ha a szememet veszítettem volna is el ott, akkor sem térek többé vissza, főképp, mert uramat megölték.

Megkérdezték, milyen hadinép van Budán. Azt felelte: úgy becsülöm, hogy összesen kétszáz gyalogos, részben a várban, részben a városban.

Faggatták a gabona felől is. Így felelt: láttam, hogy oly nagy készleteket visznek be a budai várba, hogy alig találtak helyet, hová tegyék a bort, a gabonát, a húst és a sót.

Megkérdezték, hogy tud-e németül, és hogy volt-e már máskor Németországban. Azt válaszolta: nem tudok németül, de voltam már a nagyságos és nevezetes Carlo Contarini követ úrral Speyerben, Innsbruckban és máshol.

Megkérdezték, hogy megismerné-e. Azt mondta, nem, mivel már tíz éve is elmúlt, hogy Németországban voltam.

Erre [a marsall] azt felelte: menjetek, holnap elbocsátlak titeket. Nem tudtunk meg mást, mint eddig.

Ezek voltak, nagyságos és tekintetes követ úr, töviről-hegyire, amiket a marsall kérdezett tőlünk, és amiket mi válaszoltunk.

Őszinte híve, a tarvisiói Agostino Musaeo
ágostonos barát, teológus, kevésbé hevenyészve.